

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 41499-01-19 אליעזר ואח' נ' מגדל מקפת קרנות פנסיה וקופות גמל בע"מ ואח'

1

לפני כבוד השופטת אירית קלמן ברום

התובעת

אפרת אליעזר

ע"י ב"כ עו"ד אסף עוזרי ואח'

נגד

הנתבעות

1. מגדל מקפת קרנות פנסיה וקופות גמל בע"מ
ע"י ב"כ עו"ד אבנר בן-חיון ו/או שרית בלומברג
2. ע.ד.י סוכנות לביטוח בע"מ
ע"י ב"כ עו"ד יצחק קסטרו ואח'

2

החלטה

3

4 הסוגיה הנדרשת להכרעה, לאיזו ערכאה הסמכות העניינית לדון בתביעה נגד קרן הפנסיה וסוכנות
5 הביטוח שבאמצעותה רכש המנוח את זכויותיו בקרן הפנסיה, שתיהן נתבעות בתביעה זו.

6

הצדדים והרקע:

7 1. התובעת הינה אלמנת המנוח אליעזר חסדאי (להלן: "המנוח"), שהיה מבוטח טרם פטירתו
8 בקרן הפנסיה בבעלותה ובניהולה של הנתבעת מס' 1.

9 2. הנתבעת מס' 1, מגדל מקפת קרנות פנסיה וקופות גמל בע"מ (להלן: "קרן הפנסיה" או
10 "הקרן") הינה קרן פנסיה שבה היה חבר המנוח והוסדרו בה זכויותיו הפנסיוניות לרבות קצבת
11 שארים.

12 3. הנתבעת מס' 2 הינה סוכנות הביטוח אשר באמצעותה הוסדרו זכויותיו של המנוח בקרן
13 הפנסיה.

14

15

16

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 41499-01-19 אליעזר ואח' נ' מגדל מקפת קרנות פנסיה וקופות גמל בע"מ ואח'

טענות התביעה :

- 1
  - 2
  - 3
  - 4
  - 5
  - 6
  - 7
  - 8
  - 9
  - 10
  - 11
  - 12
  - 13
  - 14
  - 15
  - 16
  - 17
  - 18
  - 19
  - 20
  - 21
  - 22
4. לאחר פטירת המנוח התברר לתובעת שקצבת השאירים לה היא זכאית מגיעה לכדי רבע מהקצבה שאליה כיוון המנוח בהצטרפותו לתוכנית הפנסיה וקצבת השאירים. פער זה נובע לטענתה מהמסלול אליו שויך המנוח בניגוד למסלול הפנסיה שבו בחר.
5. חמישה חודשים לאחר שהמנוח הצטרף לקרן הפנסיה, הכריזה הקרן על תקנון חדש ונקבעו הוראות מעבר. נקבע פרק זמן שבו העמית רשאי לבחור מסלול ביטוחי במסגרת הביטוחים האפשריים לפי התקנון החדש, עוד נקבע כי ברירת המחדל הייתה החלת סעיף המכונה "מסלול רצף מוטה זקנה", סעיף זה מעניק כיסוי לפנסיה ושאירים בהתאם לנספח המתאים.
6. מסלול זה אינו משקף את בחירתו של המנוח שבחר במסלול "פנסיית זקנה ושאירים מוגדלת", כפי נרשם בטופס הצעת הביטוח שהוגש ואושר על ידי קרן הפנסיה.
7. המנוח לא קיבל הודעה על השינויים בתקנון ועל הוראות המעבר, לא היה מודע לצורך בבחירת מסלול חדש ולא היה מודע לפגיעה המשמעותית בזכויותיו ככל שלא יעשה כן. הקרן החילה על המנוח מכח ברירת המחדל את "מסלול רצף מוטה זקנה" מבלי שניתנה לו ההזדמנות הנאותה לבחור במסלול שבו חפץ.
8. עוד טוענת התובעת שבתקנון החדש קיים מסלול מקביל וזהה למסלול שבו בחר המנוח בטופס הצעת הביטוח ושיוכו למסלול אחר נגד את רצונו.
9. על שיוכו של המנוח למסלול "רצף מוטה זקנה" נודע לתובעת רק לאחר מות המנוח. לטענתה, הגמלה במסלול זה נמוכה באופן משמעותי מהגמלה לה הייתה זכאית לו היה מכובד רצונו של המנוח.
10. התובעת טוענת כי נפלו מחדלים קשים בהתנהלותן של שתי הנתבעות, אשר התרשלו בתפקידן בכך, שבמועד הצטרפותו של המנוח לקרן ידעו על השינויים הצפויים בתקנון הקרן ולא טרחו להזהירו. נטען שמחובתה של קרן הפנסיה ליידע ולהזהיר את מבוטחיה העתידיים בשינויים

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 41499-01-19 אליעזר ואח' נ' מגדל מקפת קרנות פנסיה וקופות גמל בע"מ ואח'

- 1 שיחולו וירעו מצבם. העדר היידוע מנע מהמנוח לפעול בתקופת המעבר לעמוד על רצונו
2 להמשיך במסלול פנסיית זקנה ושאיירים מוגדלת, מסלול שהיה קיים אף בתקנון החדש.
- 3 11. בנוסף התרשלו בכך שלא הודיעו למנוח על השינויים ועל הוראות המעבר, לא טרחו להסביר לו
4 ולוודא שהוא מבין את משמעות השינויים שחלו. המנוח, שלא ידע על הוראות המעבר, הועבר
5 בניגוד לרצונו למסלול "רצף מוטה זקנה", מסלול ברירת המחדל למי שלא פעל במהלך תקופת
6 המעבר והודיע על מסלול נבחר אחר. למסלול זה צורף המנוח ללא ידיעתו ובניגוד לרצון שהביע
7 מפורשות בטופס הצעת הביטוח.
- 8 12. לחילופין טוענת התובעת, גם אם נשלח למנוח המכתב שהפיקה קרן הפנסיה ושלחה לעמיתים
9 האחרים הרי שתוכנו מטעה משום ששיעור הכיסויים הביטוחיים לשאיירים שהיה קיים במסלול
10 הקודם של המנוח גבוה בהרבה מהכיסוי לו הוא זכאי במסלול שנכפה עליו.
- 11 13. מחדליהן של הנתבעות הביאו לכך שקצבת השאיירים לה זכאית התובעת נמוכה משמעותית
12 מהקצבה שהייתה זכאית לקבל על פי התוכנית המקורית שאליה שויך המנוח.
- 13 14. פער נוסף בגובה גמלת השאיירים נובע מחישוב השכר הקובע לפנסיה. קרן הפנסיה חישה בסיס
14 שכר הנמוך ב- 650 ₪ מהשכר הנכון לחישוב.
- 15 **טענות ההגנה:**
- 16 15. הנתבעות שתיהן מכחישות בכתבי הגנתן את כל הנטען נגדן לגופו של ענין. הנתבעת מס' 2 הגישה
17 הודעת צד ג' נגד קרן הפנסיה. בהודעה ששלחה נטען שלקרון הפנסיה אחריות שילוחית הן מכוח
18 חוק חוזה הביטוח, תשמ"א-1981 והן מכוח דיני השליחות. כן נטען שככל שנעשו שינויים בניגוד
19 לרצונו של המנוח, או שלא כדין, הם נעשו על ידי קרן הפנסיה ועליה יש להטיל את החבות.
- 20 16. קרן הפנסיה העלתה בכתב ההגנה, לצד הטענות לגופו של עניין, טענות סף ובכללן טענה להעדר
21 סמכות עניינית. לטענתה הסמכות בנושאים אלו נתונה לבית הדין לעבודה.
- 22

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 41499-01-19 אליעזר ואח' נ' מגדל מקפת קרנות פנסיה וקופות גמל בע"מ ואח'

ההשתלשלות הדיונית:

- 1
  - 2
  - 3
  - 4
  - 5
  - 6
  - 7
  - 8
  - 9
  - 10
  - 11
  - 12
  - 13
  - 14
  - 15
  - 16
  - 17
  - 18
  - 19
  - 20
  - 21
  - 22
17. הקרן העלתה את טענותיה באשר לסמכות העניינית בפירוט בכתב ההגנה.
18. לאור הטענות שהועלו, הגיש בא כח התובעת, בהתאם להחלטתי, תגובה המפרטת את התנגדותו להעברת הדיון לבית הדין לעבודה.
19. בא כח הנתבעת מס' 2, סוכנות הביטוח, התנגד אף הוא להעברת הדיון ולפיצולו.
20. לאחר שהתקבלו תגובות התובעת והנתבעת מס' 2, חזרה בה הקרן מבקשתה והודיעה שאינה עומדת עוד על טענת הסמכות העניינית וזאת בשל הרצון למנוע סרבול ההליך, לאחד את הדיון נגד שתי הנתבעות תחת קורת גג אחת, ולמנוע החלטות סותרות.
21. כידוע, אין בכוחה של ההסכמה בין הצדדים להקנות סמכות עניינית, צדדים לתובענה אינם רשאים להתנות על הסמכות העניינית ולהסכים עליה (ר' אורי גורן **סוגיות בסדר דין אזרחי** 36 (מהדורה שתיים-עשרה, 2015)). יתר על כן, פסק דין שניתן בהיעדר סמכות בטל מעיקרו וחסר תוקף משפטי (ע"א 255/89 **פרדו נ' מדינת ישראל** (31.12.1992)) וכך נפסק ב-רע"א 7513/15 **מנורה מבטחים פנסיה וגמל בע"מ נ' פלונית**, פסקה ל"ט (21.3.2016) (להלן: "**פרשת מנורה**"): "**מושכלות יסוד מקובלים הם, כי פסק דין שניתן בהיעדר סמכות עניינית בטל מעיקרו. על בתי המשפט להקפיד בדבר הסמכות העניינית אף אם הצדדים לא העלו מיוזמתם טענה זו, ואף אם הטענה עלתה רק בערכאת הערעור יש מקום לדון בה**".
- אשר על כן, חרף הסכמת הצדדים, אינני פטורה מלדון בשאלה זו. ראשית אבחן את עילות התביעה נגד קרן הפנסיה. ככל שהמסקנה תהיה שהסמכות העניינית בתביעה נגד קרן הפנסיה נתונה לבית הדין לעבודה, תבחן שאלת מעמדה של הנתבעת מס' 2 כסוכן ובמידת הצורך אבחן את שאלת פיצול הדיון בין הנתבעות ושאלת הסמכות שבגררה.
22. בשאלת הסמכות, טען בא כח הקרן, כי קרן הפנסיה מושא תביעה זו הינה קופת גמל לקצבה כהגדרתה בחוק קופות הגמל ובתקנות מס הכנסה (כללים לאישור וניהול קופות גמל),

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 41499-01-19 אליעזר ואח' נ' מגדל מקפת קרנות פנסיה וקופות גמל בע"מ ואח'

- 1 התשכ"ד-1964, התביעה בכללותה עוסקת במימוש זכויותיו של המנוח מקרן הפנסיה, ונובעת
2 מזכויותיו של העמית בקופת הגמל. סעיף 24(א)(3) לחוק בית הדין לעבודה, תשכ"ט-1969
3 (להלן: "החוק") קובע כי הסמכות ייחודית בנושאים אלו נתונה לבית הדין לעבודה. ענין זה
4 הוכרע בפרשת מנורה.
- 5 23. הנימוק העיקרי להתנגדותה של התובעת להעברת הדיון לבית הדין לעבודה מושתת על הטענה
6 שעילת התביעה מבוססת על עילת הרשלנות בפקודת הנזיקין. מסמכותו של בית הדין הוחרגה
7 הסמכות לדון בתביעות שעילתן בפקודת הנזיקין. סעיף 24(א)(1) לחוק חל גם על תובענות נגד
8 קרן הפנסיה, כך נפסק בע"ע (ארצי) אשבל נ' הראל חברה לביטוח בע"מ (17.9.2009) (להלן:
9 "עניין אשבל") הלכה שאושרה בהלכת מנורה. הטענה כנגד הקרן שהתרשלה כלפי המנוח הן
10 באופן ישיר והן באחריות שלוחית למעשיה של הנתבעת מס' 2, ובכך הסבה לתובעת נזק. בא
11 כח התובעת מפרט שורה של מעשים רשלניים שיש לייחס לנתבעות שלולא מעשים אלו היה
12 המנוח נותר במסלול ביטוחי הכולל רכיב של קצבת שאירים מוגדלת.
- 13 24. המבחן לקביעת הסמכות העניינית אינו מבחן הסעד ולכן אף שהסעד המבוקש הינו השלמת
14 הסכומים להיקף זכויות להן הייתה זכאית התובעת, לו הנתבעות היו מכבדות את רצונו של
15 המנוח, אין לבית הדין לעבודה סמכות.
- 16 25. לנימוק זה מוסיף בא כח התובעת נימוקים נוספים: אין להחיל את מבחן הסעד ולא את מבחן
17 זהות הצדדים, לכן אין די בכך שהתביעה הוגשה על ידי חליפו של העמית ואין די בכך שהסעד
18 המבוקש הוא השוואת התנאים למסלול גמלה אחר כדי לקבוע שהסמכות מסורה לבית הדין
19 לעבודה. עיקר המחדלים בוצעו על ידי הנתבעת מס' 2, אין להפריד בין הנתבעות אלא ליישם
20 את הכלל של "הולך הטפל אחר העיקר" ולדון בבית משפט זה בעילות התביעה נגד שתי
21 הנתבעות במאוחד.
- 22 יחסי העבודה המונחים בתשתית העובדתית הינם טפלים למחויבותם של הנתבעת מס' 1
23 והנתבעת מס' 2 כלפי המנוח.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 41499-01-19 אליעזר ואח' נ' מגדל מקפת קרנות פנסיה וקופות גמל בע"מ ואח'

דיון והכרעה

26. המסגרת הנורמטיבית:

הסמכות הייחודית לבית הדין לעבודה נקבעה בסעיף 24א לחוק.

בסעיף 24(א)(1) נקבע:

24. (א) "לבית דין אזורי תהא סמכות ייחודית לדון –

(1) בתובענות בין עובד או חליפו למעסיק או חליפו שעילתן ביחסי עבודה, לרבות השאלה בדבר עצם קיום יחסי עבודה ולמעט תובענה שעילתה בפקודת הנזיקין [נוסח חדש];"

ובסעיף 24(א)(3):

24. (א) "(3) תובענות של חברים או חליפיהם או של מעסיקים או חליפיהם נגד קופות גמל, כמשמעותן בחוק הגנת השכר, תשי"ח-1958, או תובענות של קופות הגמל נגד חבריהן או חליפיהם או נגד מעסיקים או חליפיהם הכל אם התובענות נובעות מהחברות בקופות או מחבותם של מעסיקים לקופות, לפי העניין וכן כל תובענה לקצבה הנובעת מיחסי עבודה;"

ההלכה הקובעת שפירשה שני סעיפים אלו נקבעה בשני פסקי דין מרכזיים, הראשון בבית הדין

הארצי לעבודה בעניין **אשבל** ולאחריו בפסק הדין שניתן בעניין **מנורה**. הצדדים שניהם סומכים

ידיהם על הקביעות בפסקי דין אלו.

בית הדין הארצי לעבודה קבע בעניין **אשבל** שמרכז הכובד לבחינת סמכותו של בית הדין יקבע

לפי מבחן "**מהות העילה**", הבחינה תעשה לפי המרכיב הדומיננטי במחלוקת שבין הצדדים,

האם מדובר בסכסוך סביב עילה ביטוחית-מסחרית, או שמא בסכסוך הנוגע ב"**טבורם של יחסי**

העבודה והביטחון הסוציאלי". רק במקרה האחרון, כך נקבע, תהא מסורה הסמכות העניינית

לבית הדין לעבודה.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 41499-01-19 אליעזר ואח' נ' מגדל מקפת קרנות פנסיה וקופות גמל בע"מ ואח'

1 עוד נקבע כי: "תובענות בהן המחלוקת גופה נובעת באופן ישיר מנושא ביטוחי מובהק, שאין
2 לו קשר ליחסי העבודה, למשפט העבודה והביטחון הסוציאלי, לא יובאו בגדר סמכותו
3 העניינית של בית הדין לעבודה".

4 בעניין **מנורה** ביסס והרחיב כבוד השופט רובינשטיין את ההלכה לפיה כל ענייני קופות הגמל
5 הפנסיוניות כמשמעותן בחוק ידונו בבית הדין לעבודה. נקבע שיש להרחיב את סמכויות בית
6 הדין לעבודה הרחבה נוספת מעבר לזו שהורחבה בהלכת **אשבל**:

7 **"הלכת אשבל לא ביקשה לצמצם את סמכויות בית**
8 **הדין לעבודה אלא להרחיבן במידה מסוימת. דומה**
9 **שההרחבה טעונה הרחבה נוספת."** (עניין מנורה,
10 בפסקה י"ח)

11 נפסקה הלכה עקרונית לפיה יש לפרש באופן רחב את סמכות בית הדין לעבודה לדון בכל הקשור
12 לקופות הגמל שנועדו להבטיח בטחון סוציאלי וזאת מהטעם שהמומחיות בנושא זה נתונה לבית
13 הדין לעבודה. וכך נפסק:

14 **"נאמר על דרך העיקרון: יש ליתן פירוש רחב**
15 **לסמכות בית הדין לעבודה בנושאי ביטחון סוציאלי,**
16 **נוכח התמחותו בתחום זה, ולמעט חריגים בנסיבות**
17 **מיוחדות מאוד, להעביר אליו את הטיפול בנושאי**
18 **ביטחון סוציאלי, כמו התדיינות בין מבוטחי קופות**
19 **גמל – למשל – לקופות. ההבחנה בין תביעות**
20 **"ביטוחיות ומסחריות", לבין תביעות "פנסיוניות"**
21 **שנעשתה בעבר אינה פשוטה ליישום, ועל כן – אם**
22 **ניטול מקרה כמו ענייננו – עסקינן באותו מבט רחב,**
23 **בזכויות סוציאליות מובהקות, אשר שכמותן צריך**
24 **להימצא בחצרי בית הדין לעבודה".** (עניין מנורה,
25 בפסקה י"א)

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 41499-01-19 אליעזר ואח' נ' מגדל מקפת קרנות פנסיה וקופות גמל בע"מ ואח'

1 ר' לענין זה גם את דברי כבוד השופטת דפנה ברק ארז בבג"ץ 3716/13 אגד, אגודה שיתופית
2 לתחבורה בישראל בע"מ נ' בית הדין הארצי לעבודה (3.7.2014) (להלן: "עניין אגד"), והכוונה
3 היא, בין השאר, להרחבת "היקף סמכותו של בית הדין לעבודה בתחום הביטחון הסוציאלי";
4 ועוד (פסקה 36 בפסק דינה):

5 "... תחום הביטחון הסוציאלי הוא אחד משני
6 תחומי האב שבו ממוקד תפקידו של בית הדין
7 לעבודה... כידוע, הפנסיה היא מהתחומים
8 החשובים של הביטחון הסוציאלי האישי והחברתי,
9 ותכליתה להבטיח שלעת זקנה יוכלו הגמלאי ובני
10 משפחתו לנהל את אורח חייהם בדרך מכובדת מבלי
11 שיהיו תלויים בצדקה..."

12 27. המבחן לסיווג עילת התביעה שנקבע בפרשת אשבל אומץ בפרשת מנורה. המבחן הוא "מהות
13 העילה במובנה הרחב", על בית המשפט לבחון את העילה המהותית המובילה, וכלשון בית
14 המשפט, את "מרכז הכובד" ו"המרכיב הדומיננטי" שעליו נשענת עילת התביעה. עוד הוסיף
15 כבוד השופט רובינשטיין:

16 "... ככל שעילת התביעה מתפרשת על פני מספר
17 ענפי משפט, יש לחפש את המרכיב הדומיננטי
18 המאפיין את המחלוקת, לבחון את מהות העילה,
19 ולקבוע האם על פי תכליתו של חוק בית הדין
20 לעבודה, מן הראוי שבית הדין לעבודה הוא שיכריע
21 בסכסוך." (עניין מנורה, בפסקה י"ז)

22 28. מהות העילה תבחן לאור המדיניות הכללית שמרחיבה את סמכויות בית הדין לעבודה בכל
23 הקשור להכרעות בעניינים הקשורים בביטחון סוציאלי ולא דווקא ליחסי עבודה. מדיניות זו
24 נקבעה הן בפסיקה והן בחקיקה. החקיקה הסוציאלית הענפה שהתפתחה במשך השנים
25 מעניקה סמכות ייחודית לבית הדין לעבודה לדון בענייני סוציאליים. כך למשל: חוק התגמולים

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 41499-01-19 אליעזר ואח' נ' מגדל מקפת קרנות פנסיה וקופות גמל בע"מ ואח'

1 לנפגעי פעולות איבה, התשל"א-1970; חוק המזונות (הבטחת תשלום), התשל"ב-1972; חוק
2 הבטחת הכנסה, התשמ"א-1980; חוק תגמולים לאסירי ציון ולבני משפחותיהם, התשנ"ב-
3 1992; ועוד חוקים רבים נוספים.

4 ברוח זו נפסק בעניין **מנורה** (בפסקה כ"ט):

5 **"כך התפתחה והשתרשה ההכרה, כי תכליתם של**
6 **בתי הדין לעבודה היא ההגנה על זכויות ורווחה**
7 **סוציאלית במובן הרחב. הביטוי "משפט העבודה"**
8 **בו נוהגים בתי הדין לעבודה לעשות שימוש לתיאור**
9 **שליחותם מתפרש, כך נראה, באופן הכולל את כל**
10 **נגזרותיה של העבודה, לרבות הביטחון הסוציאלי,**
11 **רשת הביטחון שעליה נשען העובד הן בעת עבודתו**
12 **הן לאחר פרישתו אם מטעמי גיל אם מטעמי מחלה**
13 **ועוד - ואין לנתק בין העבודה לתנאים**
14 **הסוציאליים."**

15 29. בנוסף לכלל הפרשני למתן פירוש המרחיב את סמכויות בית הדין לעבודה ככל שהן נוגעות
16 להכרעה בביטחון הסוציאלי של התובע, נקבע שיש לקבוע כללים ברורים על מנת להקל על סיווג
17 הסמכויות:

18 **"אין צורך להכביר מלים בדבר החשיבות ביצירת**
19 **כלל ברור וודאי בדבר הסמכות העניינית, אשר**
20 **יצמצם את ההתדיינויות ויאפשר לצדדים להתמקד**
21 **"באופן נקי" במחלוקות המהותיות שביניהם"**
22 **(עניין מנורה, בפסקה כ"א).**

23 30. הרציונל שעמד מאחורי מגמת הרחבת סמכות בית הדין לעבודה נבע מהמומחיות הנדרשת
24 בעיסוק בשאלות הנוגעות לביטחון הסוציאלי, ושאלת זכויותיו של עמית בקרן פנסיה באה
25 בגדרי כלל זה. מסקנתו של כבוד השופט רובינשטיין:

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 41499-01-19 אליעזר ואח' נ' מגדל מקפת קרנות פנסיה וקופות גמל בע"מ ואח'

1 "סבורני, כי פרשנות המאפשרת הכללתן של כלל
2 תביעותיהם של עובדים ומעסיקים נגד קופות
3 הגמל, בלא תלות באופיה של המחלוקת או בסוג
4 הקופה, בגדרי סמכותם של בתי הדין לעבודה,
5 מתיישבת עם לשון סעיף 24(א)(3) לחוק בית הדין
6 לעבודה כמו גם עם תכליתם של בתי הדין לעבודה
7 כפי שהוצגה מעלה. הלוא הם העוסקים בתחום
8 הביטחון הסוציאלי במובנו הרחב, ובהם יושבים
9 שופטים מקצועיים ונציגי ציבור הצוברים מומחיות
10 מיוחדת לעניין. פרשנות זו מעצבת כלל אחיד וברור,
11 אשר יוביל – דומה – לחיסכון בהתדיינויות ובזמן
12 שיפוטי וימנע כל מה שמערכת שיפוטית הוגנת
13 ותכליתית תצפה להימנע הימנו. (עניין מנורה,
14 בפסקה ל"ג).

15 31. בהחריגו תביעות נזיקין, פסק כב' השופט רובינשטיין כך :

16 "...כדי שתביעה של עובד או מעסיק וחליפיהם
17 תבוא בגדר סמכותו העניינית של בית הדין לעבודה
18 בהתאם לסעיף 24(א)(3) לחוק, אין להידרש לאופיה
19 של המחלוקת (בין אם ביטוחית-מסחרית היא או
20 בעלת אופי סוציאלי במישורין) או להבחנה בין
21 הסוגים השונים של קופות הגמל (ככל שהן נכנסות
22 להגדרות המצויות בחוק הגנת השכר לעניין קופת
23 גמל). די בכך שהתביעות הללו נובעות, במבט רחב,
24 "מהחברות בקופות או מחבותם של מעסיקים
25 לקופות", כלשון הסעיף. נעיר, כי בכל הנוגע לנזיקין
26 חל האמור בפסקה 12 להלכת אשבל, קרי, ככל
27 שהמדובר בעילות נזיקיות יחול האמור בסעיף
28 24(א)(1) ו-24(א)(ב) לחוק בית הדין לעבודה, הא
29 ותו לא. (עניין מנורה, בפסקה ל"ד).

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 41499-01-19 אליעזר ואח' נ' מגדל מקפת קרנות פנסיה וקופות גמל בע"מ ואח'

32. מן הכלל אל הפרט:

1

2 קביעת הסמכות בעניינינו תקבע בהתאם למהות עילת התביעה. ההלכה החריגה עילות נזיקין
3 מסמכותו של בית הדין לעבודה בהתאם לכלל שנקבע בסעיף 24א(1) לחוק לגבי יחסי עובד
4 מעביד. יישום הלכה זו מחייב חילוץ המרכיב הדומיננטי בבחינת מהות עילת התביעה במובנה
5 הרחב, הצבת כללים ברורים לקביעת הסמכות והתחשבות במומחיות הנדרשת. פירוש המונח
6 עילת התביעה נבחן רבות בספרות המשפטית ובפסיקה:

7 "כאמור, במקרים רבים סמכותו של בית-הדין
8 האזורי לעבודה נקבעת על-פי ה"עילה". מה פירוש
9 "עילה"? מדובר במונח משפטי שמשמעותו משתנה
10 בהתאם להקשר שבו הוא משמש (ראו: נ' זלצמן
11 מעשה-בית-דין בהליך אזרחי (להלן – זלצמן [46]),
12 בעמ' 47; א' גורן סוגיות בסדר דין אזרחי (להלן –
13 גורן [47]), בעמ' 82). משמעות המילה לעניין סדר
14 דין אזרחי הינה "מכלול העובדות... המולידות את
15 זכות התובע לקבלת הסעד..." (ראו י' זוסמן סדרי
16 הדין האזרחי (להלן – זוסמן [48]), בעמ' 133). " (כב'
17 השופט נאור בע"א 2618/03 פי.או.אס. (רסטורנט
18 סוליושנס) בע"מ ואח' נ' נחום ליפקונסקי ואח',
19 בפסקה 15 (29.11.2004) (להלן: "עניין
20 פי.או.אס.")).

21 סיווג עילת התביעה יעשה מתוך ניסוחה בכתב התביעה. בהקשר זה נפסק מפי כב' השופטת
22 דפנה ברק ארז ברע"א 2407/14 מורן רוחם נ' אג'נס פרנס פרס בע"מ, בפסקה 31 (14.10.2015)
23 (להלן: "עניין רוחם"):

24 "יש להוסיף ולבחון מהי משמעותו של המונח עילת
25 תביעה בהקשר זה. השופט (כתוארו אז) י' זוסמן
26 כבר עמד על כך ש"הדיבור 'עילת התביעה' אינו חד-

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 41499-01-19 אליעזר ואח' נ' מגדל מקפת קרנות פנסיה וקופות גמל בע"מ ואח'

משמע, ומשהוגדר, אין כוח ההגדרה יפה אלא
לעניין פלוני בלבד" (ע"א 167/63 ג'ראח נ' ג'ראח,
פ"ד יז 2617, 2624 (1963)). משמעות המונח "עילה
ביחסי עבודה" לפי סעיף 24(א)(1) לחוק בית הדין
לעבודה כבר נדונה בפסיקתו של בית משפט זה
והובנה כמכוונת למכלול העובדות המולידות זכות
(או חובה) הנובעת מיחסי העבודה או זכות שמקורה
במשפט העבודה (ע"א 6636/01 ארגמן טורס בע"מ
נ' הוברמן, [פורסם בנבו] פסקה 10 (9.4.2003);
עניין פי.או.אס, בעמ' 514). לעומת זאת, משמעות
המונח "עילה בפקודת הנזיקין" היא מצומצמת
יותר ומכוונת לאותם מצבים שבהם מקור ההגנה על
הזכות הנטענת בדין המהותי הוא עוולה בפקודת
הנזיקין (גם אם מקורה של אותה זכות ביחסי
העבודה). כאמור, תביעות שבין עובדים ומעסיקים
שעילתן נזיקית הוצאו מגדר סמכותו של בית הדין
לעבודה בסעיף זה. תביעות אלה אמורות להתברר
בבתי המשפט האזרחיים. "

ובהמשך :

"המקור העיקרי למענה על השאלה מהי עילתו של
הסכסוך הוא כמובן כתב התביעה." (עניין רוחם,
בפסקה 40).

מעיון מדוקדק בכתב התביעה עולה שממכלול העובדות המתוארות בכתב התביעה עולה שאלת
הזכויות הפנסיוניות להם זכאי המנוח כחבר בקרן. ספק אם עילת התביעה כנגד הקרן
במהותה הרחבה היא עילה נזיקית הגם שכתב התביעה מעלה כנגד הקרן טענת רשלנות והפרת
חובה חקוקה. בחינת טענות אלה מלמדת שחובת הזהירות המיוחסת לקרן נובעת מחברותו של
המנוח בקרן. הטענות נגד הקרן נובעות מחובותיה כלפי חברי הקרן כפי שנובעות מתקנון הקרן.

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 41499-01-19 אליעזר ואח' נ' מגדל מקפת קרנות פנסיה וקופות גמל בע"מ ואח'

33. ובפירוט, נטען שהמנוח היה חבר בקרן ובחר במסלול מסוים. לימים בעקבות שינויים רגולטוריים נוצר הכרח להעביר את המנוח, כמו חברים אחרים בקרן, למסלולים אחרים. הוראות המעבר ודרך בחירת המסלולים נקבעו בתקנון הקרן. כתב התביעה בכללותו מלין על דרך התנהלות הקרן בהעברת המנוח ממסלול למסלול. עילות תביעה מנוסחות באופן כללי ומגוון. נטען גם לאחריות שלוחית של הקרן כלפי מעשיה הרשלניים של הנתבעת מס' 2. טענה זו נטענה בעלמא ללא פירוט והסבר לבסיס יחסי השליחות. הטענות העיקריות שמופנות לקרן, עניינן בתקנון הקרן ומילוי חובתה של הקרן כלפי עמיתה, כך למשל נטען שהתקנון מחייב משלוח הודעה לעמיתים בדבר הצורך בבחירת מסלול חליפי. הודעה שכזו, נטען, לא הגיעה לידי המנוח. עוד נטען שנוסח ההודעה מטעה באשר לתיאור המסלולים שעומדים לרשות העמיתים. טענות נוספות נגד הקרן נוגעות לחישוב הגמלה והתייחסות לשכר הקובע. מטענות התביעה עולה שהטענות ברובן נובעות מיחסי הקרן ועמיתה וחובותיה כלפי העמיתים. הטענות ה"נזיקיות" שנטענות בכתב התביעה בחלקן אינן מובנות, כמו טענות שעוסקות בהעברת הנטל בשל שליטה ואחיזה בחפץ מסוכן סעי' 30 ו- 31 לכתב התביעה. נפסק שלעיתים קו דק מפריד בין עילה בנזיקין לעילה חוזית וכי עשוי להיווצר טשטוש בין התחומים (ר' והשוו: עניין **רוחם** בפסקה 46). קו דק זה הולך ומטשטש עד כדי היעלמות עילת הנזיקין אשר נבלעת בתוך חובותיה המהותיות של הקרן, חובות אלה נובעות מיחסים חוזיים ומתקנון הקרן וכן מתוקף היותה קרן פנסיונית שאמורה לדאוג לביטחון הסוציאלי של חבריה. במקרים שבהם מהות העילה אינה נהירה דייה מכתב התביעה, ניתן להידרש גם לכתבי הטענות האחרים.

"אין לפסול את האפשרות שבמקרים מסוימים יידרש בית המשפט גם לעובדות הנטענות בכתב ההגנה על מנת להכריע אם עילתה של התביעה היא יחסי עבודה בין הצדדים. כזכור, המבחן התשתיתי באשר לסמכותו של בית הדין לעבודה לפי סעיף 24(א)(1) לחוק הוא מבחן העילה. בשונה ממבחן הסעד אשר נוהג בערכאות שחל עליהן חוק בתי המשפט, מבחן זה עשוי להצריך, לפחות בחלק

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 19-01-41499 אליעזר ואח' נ' מגדל מקפת קרנות פנסיה וקופות גמל בע"מ ואח'

מהמקרים, לבחון גם את כתב הטענות הנגדי
שהוגש (ראו: עניין אלדרמן, בעמ' 534). " (עניין
רוחם, בפסקה 40).

העיון בכתב ההגנה נעשה למעלה מהצורך, משהטשטוש שבין העילה הנזיקית לעילה החוזית-
מסחרית עולה מכתב התביעה. טענות הקרן בכתב ההגנה נוגעות ברובן לאופן התנהלות הקרן,
הנימוקים להעברת מסלול, קביעת השכר הקובע כבסיס לחישוב גובה הגמלה וביאור אופן
תשלום הגמלאות על פי המסלולים שנבחרו. כל אלה מחזקים את המסקנה שמן הראוי שייבחנו
בבית הדין לעבודה, שלו המומחיות הנדרשת לבחינה מהותית זו.

עילת הרשלנות המנוסחת בכתב התביעה כוללניות ומיוחסת לשתי הנתבעות כאחד. אין הפרדה
בייחוס העילות למי מהנתבעות.

הסעד המבוקש במהותו הינו העברה למסלול פנסיוני אחר מהמסלול שאליו שויך המנוח. הגם
שקביעת הסמכות העניינית במקרה זה, כשהשאלה היא סמכותו של בית הדין לעבודה, לא
נבחנת על פי הסעד המבוקש אלא על פי עילת התביעה (ר' עניין פי.או.אס. בפסקה 15), בחינת
הסעד מסייעת להבנת מהות עילת התביעה ומחזקת את המסקנה שהעילה נגד הקרן במהותה
הינה עילה חוזית ובחינתה מצריך בחינת הזכויות הפנסיוניות שרכש המנוח.

ברוח זו יישמו בתי המשפט את הלכת מנורה. ר' דברי כב' השופט גרוסקופף ב-ת"צ (מחוזי
מרכז) 67770-12-15 קינן נ' כלל פנסיה וגמל בע"מ (24.11.16) בפס' 15-16: "המבחן הקובע
לעניין הסמכות לדון בתובענה שהוגשה נגדה, הוא היותו של התובע חבר בקופה... הפרשנות
אותה אני מאמץ עולה בקנה אחד עם העיקרון שהותווה בעניין מנורה לפיו יש ליתן פירוש
רחב לסמכויות בית הדין לעבודה...".

ר' גם דברי כב' השופט קינר ב-ת"צ 13356-08-17 סנדרס נ' אלטשולר שחם גמל ופנסיה בע"מ
(25.9.2018) בפס' 35: "כפי שפירשה הפסיקה אמירה זו, משמעותה היא כי לאחר הלכת
מנורה, סעיף 24(א)(ב) מקנה לבית הדין לעבודה סמכות עניינית ייחודית לדון בתביעות של

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 41499-01-19 אליעזר ואח' נ' מגדל מקפת קרנות פנסיה וקופות גמל בע"מ ואח'

עובדים ומעבידים נגד קופות גמל בעילות נזיקיות המצוינות בסעיף, בכללן הפרת חובה
חקוקה, לא רק "בקשר לסכסוך עבודה", אלא גם בקשר לקופת גמל. כך קבעה כב' השופטת
צפת בת"צ (מחוזי ת"א) 35374-10-16 אסולין נ' פסגות קופות גמל ופנסיה בע"מ סעיף 18
(13.11.17), וכך קבע גם כב' השופט גרוסקופף באמרת אגב (סעיפים 22, 24 להחלטה בעניין
קינן)."

מסקנתי הינה, אפוא, שעילת התביעה המהותית נגד הקרן אינה עילה נזיקית שנובעת מתוך
חובת זהירות אלה עילה הנובעת מהיחסים החוזיים-מסחריים בין הצדדים, ובשל מהות הקרן
כקרן שנועדה ליתן מענה לביטחון סוציאלי של העמית ביום פקודה, יום פרישתו או חלילה, כפי
שארע במקרה זה, ביום פטירתו. הנני סבורה כי עטיפה נוספת של הטענות במונחי "רשלנות"
הינה מלאכותית ולכל היותר טפלה ואין בכוחה לשנות סמכות שהוקנתה באופן ייחודי לבית
הדין לעבודה. לפיכך ובעיקר לאור המגמה בפסיקה שנועדה לרכז את העניינים הקשורים
לביטחון הסוציאלי בבית הדין לעבודה, הדגש מושם על מומחיות ערכאה זו, והצורך בקביעת
כללים פרשניים פשוטים ואחידים, יש לקבוע שהתביעה נגד הקרן, שאין מחלוקת שהינה קופת
גמל כמשמעותה בחוק הגנת השכר, תשי"ח-1958, קרן שעוסקת במתן ביטחון סוציאלי
לעמיתה, תביעה המכוונת טענות באשר להתנהלותה, יישום הכללים הקבועים בתקנון, קיום
מחויבויותיה לעמיתה – תתברר בבית הדין לעבודה.

34. פיצול הדיון, הנתבעת מס' 2:

התובע כרך את תביעתו נגד הקרן ונגד הנתבעת מס' 2 בתביעה אחת. סמכותו של בית הדין
לעבודה אינה נפרשת על גופים אחרים מלבד אלו המנויים בחוק. הנתבעת מס' 2, סוכנות
הביטוח, אינה נכללת בין הגופים המפורטים בחוק. אומנם בבתי המשפט המחוזיים נתנו
החלטות המעבירות גם את התביעה נגד המשווך לבית הדין לעבודה משראו במשווק חלק
מהמערך הפנסיוני. ר' למשל קביעת כבוד השופטת נד"ב בת"צ (מרכז) 17096-10-16 ד"ר עדו
לייכטר נ' מבטח-סימון סוכנויות לביטוח בע"מ (25.12.2018). בהחלטת כב' השופטת שטמר

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 41499-01-19 אליעזר ואח' נ' מגדל מקפת קרנות פנסיה וקופות גמל בע"מ ואח'

ב-ת"צ 12271-06-18 אינטרטור נ' אגם לידרים (ישראל) סוכנות לביטוח (2003) בע"מ
(10.3.2019), הועבר עניינו של המשווק לדיון בבית הדין לעבודה אף שלא נמנה עם החברות
הפנסיוניות. בענייננו, חבותה הנטענת של הנתבעת מס' 2 כסוכנות ביטוח שונה. הקושי בהפרדת
הדיון נובע מניסוח כוללני בכתב התביעה נגד שתי הנתבעות. מתוך הטענות הכלליות ניתן להבין
שנגד הנתבעת מס' 2 הטענות מכוונות בחלקן לחובת זהירות נפרדת הנובעת ממקורות אחרים
מאשר מהחובה החלה על הנתבעת מס' 1. החובה נובעת בשל יחסי סוכן לקוח, וחובת הזהירות,
הנאמנות ותום הלב הנגזרת מיחסים אלו. אלו הן עילות תביעה נזיקיות, הסמכות לדון בעילות
התביעה האלו כנגד הנתבעת מס' 2 נתונה לבתי משפט אזרחיים. לאור מסקנה זו, יש לפצל את
הדיון בין הנתבעות וזאת אף שהצדדים כולם, לרבות הקרן, הסכימו להשאיר את הדיון כולו
בערכאה האזרחית ולהימנע מפיצול הדיון בין הערכאות. עקרון אחידות הדיון, יעילות ומניעת
החלטות סותרת, הינו עקרון חשוב שיש להקפיד בו. עקרון זה בא לידי ביטוי בסעיף 76 לחוק
בתי המשפט (נוסח משולב), תשמ"ד-1984 שעוסק בסמכות נגררת, שלשונו :

76. "הובא ענין כדין לפני בית משפט והתעוררה בו
דרך אגב שאלה שהכרעתה דרושה לבירור הענין,
רשאי בית המשפט להכריע בה לצורך אותו ענין
אף אם הענין שבשאלה הוא בסמכותו הייחודית
של בית משפט אחר או של בית דין אחר."

יחד עם זאת נפסק, שאין בכוחו של סעיף זה להקנות סמכות עניינית בעניינים שבהם לבית
המשפט האזרחי או לבית הדין אין סמכות לדון בהם. כך קבעה כבוד השופטת נאור בעניין
פי.או.אס. (בפסקה 17), ובלשונה :

"האם אפשר, לפי סעיף 76 האמור, שתביעה
הכוללת הן עילות שבסמכות הייחודית של בית-
הדין האזורי לעבודה הן עילות שאינן בסמכותו כלל,
תידון בשלמותה באחת משתי ערכאות אלה?
תשובתי לשאלה זו היא בשלילה."

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 41499-01-19 אליעזר ואח' נ' מגדל מקפת קרנות פנסיה וקופות גמל בע"מ ואח'

1 סעיף 76 נועד ליתן פתרון לשאלות שעולות בערכאה שיפוטית אגב אורחא לצורך פסיקה בעילה
2 שבסמכותה. אולם:

3 "פתרון זה אינו רלוונטי למצב שבו ההכרעה בעילה
4 נתבעת או בסעד נתבע אינה בסמכותה. הכרעת
5 ערכאה בעילה שאינה בסמכותה או בסעד שאינו
6 בסמכותה אמנם יכולה למנוע פיצול דיון, אך היא
7 פוגעת בחלוקת הסמכויות בין ערכאות. לפי סעיף 76
8 האמור, ערכאה בלתי מוסמכת מכריעה בשאלה
9 שעלתה דרך אגב כי הדבר דרוש לשם פסיקה בעילה
10 או במתן סעד שכן בסמכותה, והדבר אינו פוגע
11 בסמכות הייחודית של הערכאה האחרת בעניין
12 השאלה האמורה. דא עקא, העילה והסעד אינם
13 עולים בתובענה "דרך אגב", אלא הם כל סיבת
14 קיומה של התביעה. "...[סמכות] השיפוט לפסוק
15 בתביעה גוררת אחריה את הסמכות לדון גם בענין
16 שהכרעתו דרושה כדי שבית המשפט יעשה את
17 מלאכתו" (זוסמן [48], בעמ' 59 "... (שם, בפסקה
18 18).

19 ובהמשך:

20 "כך, כאשר מוגש לערכאה שיפוטית כתב-תביעה
21 הכולל עניינים שבסמכותה לצד עניינים כאמור
22 שאינם בסמכותה, אין מנוס (בכפוף לסעיף 76 לחוק
23 בית המשפט [נוסח משולב], במקרה של שאלה
24 המתעוררת דרך אגב) אלא לפצל את ההליך" (שם,
25 בפסקה 20).

26 עקרון זה אוזכר גם בפסיקה מאוחרת. כך למשל בפרשת רוחם (בפסקה 36):

27 "הקשיים שתוארו עד כה מעוררים חשש לבזבוז
28 משאבים (הן לצדדים והן למערכת המשפט)

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 41499-01-19 אליעזר ואח' נ' מגדל מקפת קרנות פנסיה וקופות גמל בע"מ ואח'

ולהכרעות סותרות (ראו: עניין פי.או.אס, בעמ' 519, 528; רע"א 363/08 פרפרה נ' קופת חולים מאוחדת, [פורסם בנבו] פסקה 10 (23.11.2009) (להלן: עניין פרפרה)). בהקשר זה נפסק כי אין די בשיקולי יעילות בלבד כדי למנוע את פיצול הדיון בין ערכאות מקום בו יש להכריע בעילות שבסמכות הייחודית של בית הדין לעבודה לצד עילות שאינן בסמכותו. עם זאת, פרשנות הוראותיו של חוק בית הדין לעבודה באופן שמונע את פיצול הדיון תהיה בדרך כלל עדיפה, ככל שהיא עולה בקנה אחד עם לשון החוק ותכליתו (ראו: עניין פי.או.אס, בעמ' 522-519; עניין פרפרה, בפסקה 10; עניין אגד, בפסקה 47)."

אני ערה לפסיקה שהפרשנות העדיפה היא זו שתמנע פיצול, לטעמי עילות התביעה במקרה זה אינן מאפשרות פרשנות שכזו ואינן מאפשרות דיון מאוחד תחת קורת גג אחת.

35. הודעת צד ג' וטענת השליחות:

שאלה נפרדת, אחריותה השילוחית של הקרן לחובותיה של הנתבעת מס' 2. האחריות השילוחית הנתענת תבחן לאור חוק השליחות, תשכ"ה-1965 וחוק חוזה הביטוח, תשמ"א-1981. השלב בחינת אחריות זו יהיה רק אם יקבע שהנתבעת מס' 2 הפרה במעשיה את חובת זהירות ו/או חובת נאמנות ו/או חובת תום הלב כלפי המנוח, המבוטח. עילת תביעה זו שונה לחלוטין הן במסד העובדתי הנדרש להוכחת הטענה והן בטיעונים המשפטיים ואינה מצריכה ברור בשאלות הפנסיוניות שמתעוררות בעילת התביעה נגד הקרן. החבות השילוחית תבחן לאור הנסיבות שיוכחו והיחסים שהיו בין הנתבעות. (ר' רע"א 2281/05 אריה חברה ישראלית לביטוח בע"מ נ' קפלנסקי (12.11.2007) בפסקה 15 לפסק דינה של כבוד השופטת ארבל). משהגעתי למסקנה, שיש להפריד את הדיון בין הנתבעות, כך ששאלת אחריותה של הנתבעת מס' 2 תתברר בבית משפט אזורי, מסקנה זו יפה גם לדיון בטענת אחריותה השילוחית של

בית המשפט המחוזי בתל אביב - יפו

ת"א 41499-01-19 אליעזר ואח' נ' מגדל מקפת קרנות פנסיה וקופות גמל בע"מ ואח'

1 הקרן לחובות הנתבעת מס' 2. טענה זו ממילא תתברר במסגרת בירור הודעת צד ג' שנשלחה נגד
2 הקרן. יחד עם זאת, התובעת רשאית להותיר עילת תביעה זו בכתב התביעה שבפני, כמובן שאין
3 באמירות אלה לקבוע דבר באשר לחובות אלו.

4 סוף דבר :

5 מסקנותיי באשר לסמכות העניינית מחייבות פיצול כתב התביעה והגשת כתבי תביעה
6 מתוקנים. התביעה נגד הנתבעת מס' 1, למעט בשאלת האחריות השילוחית תועבר לבית הדין
7 לעבודה, תיקון כתב התביעה בהתאם להנחיות הערכאה שתדון. (העברה זו תחייב מתן מיספור
8 חדש בבית הדין לעבודה). התביעה נגד הנתבעת מס' 2 והטענות בשאלת האחריות השילוחית
9 תתבררנה בערכאה זו.
10 קדם משפט לאחר הגשת כתבי בי דין מתוקנים נקבע ליום 27.1.20 בשעה 10:30.

11

12

13

14

15

16

17

18

ניתנה היום, ד' תשרי תש"פ, 03 אוקטובר 2019, בהעדר הצדדים.

19

20

אירית קלמן ברום, שופטת

19

20